

Степаненко Наталія Віталіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник: Юлдашева Світлана
Анатоліївна* – професор кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук, доцент

МОВА ПРАВА У ЇЇ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РІЗНОВИДАХ

Мова права – це цілісна комунікативно-галузева підсистема літературної мови з певним набором характерних лінгвостилістичних і структурно-жанрових ознак, зумовлених специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній [1, с.24].

Мова права характеризується набором певних лінгвостилістичних параметрів, які, водночас, слугують і вимогами до сучасного юридичного тексту: офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, чіткість структури викладу, інформативний (директивний) характер правових приписів, кодифікованість, узагальненість, суворона нормативність на всіх мовних рівнях, високий ступінь стандартизації (термінології і синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше), стилістична однорідність, нейтральність (беземоційність), традиційність (стабільність) засобів вираження, відсутність індивідуально-авторських рис [2].

Як надзвичайно важлива й соціально значуща сфера мовної комунікації, що забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності суспільства, мова права все більше привертає увагу вчених і практиків із різних галузей знань (мовознавців, правознавців, істориків, термінознавців, лексикографів, редакторів, експертів, програмістів тощо).

Сьогодні феномен мови права є об'єктом вивчення низки наук: юридичних, філологічних, а також формальної логіки, інформатики, філософії, соціології, історії, дипломатики, текстології тощо. Кожна з цих наукових галузей досліджує мову права доволі специфічно, розглядаючи феномен вербального втілення правової думки з різних позицій, у різних аспектах і площинах, за допомогою притаманних кожній науковій галузі наукових підходів і методів.

Наприкінці минулого століття з'являється нова самостійна наукова галузь, яка втілює міждисциплінарний підхід до вивчення складного феномену мови права, розробляє власний науково-

теоретичний і методичний апарат, спрямований на фундаментальне системне дослідження мовних явищ і процесів у юридичній сфері, засоби й інструменти ефективної правової комунікації – юридична лінгвістика. [2]

Мова права як соціально та історично сформована сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних, граматико-стилістичних) є: полі функціональною, багаторівневою, стилістично диференційовану систему.

Поліфункціональність правничої мови полягає у специфічному наборі функцій, які реалізуються в різноманітних правових текстах: 1) номінативна (називання правових реалій і понять); 2) гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом); 3) аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки); 3) комунікативна (спілкування); 4) регулювальна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через волевиявлення суб'єкта права); 5) культураносна (збереження й передачі правового знання та правової культури); 6) виховна (вплив на правосвідомість, правове виховання); 7) естетична (ясність, точність, однозначність, лаконічність, нормативність, мовностилістична довершеність правового акта як еталонні якості юридичного тексту) [3].

Стилістична диференційованість мови права обумовлена широкою і розгалуженою сферою її застосування: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика. Правнича мова у кожній із названих комунікативно-функціональних галузей характеризується певним набором специфічних рис, функцій, інвентарем мовних засобів, композиційною системою функціональних різновидів і жанрово-ситуативних стилів. Усе це дозволяє вченим виявляти функціонально-стильову та жанрово-стильову неоднорідність мови права. Багаторівневість мови права як системи простежується, насамперед, на функціонально-стилістичному рівні. Маючи широку й відкриту сферу побутування, мова права характеризується функціонально-стильовою та жанрово-стильовою неоднорідністю. Послугується вона засобами різних функціональних стилів:

- офіційно-ділового (сфера внутрішнього і міжнародного законодавства, правозастосування, судочинства, нотаріату, діловодства);

- наукового (сфера правничої науки й освіти);

- публіцистичного (засоби масової юридичної інформації, правова освіта населення, судові промови);

- розмовного (сфера усного професійного спілкування юристів).

Ці основні функціональні різновиди згідно з тематикою і жанровою класифікацією юридичних текстів поділяються на підстили.

Так, в офіційно-діловому стилі є підстили: законодавчий (конституція, закон, постанова, указ, декрет, кодекс тощо), дипломатичний (договір, угода, конвенція, декларація, меморандум, нота тощо), судово-правовий (позов, апеляція, протокол допиту, обвинувальний висновок, касаційне подання тощо), адміністративно-канцелярський (довідка, контракт, доручення, звіт, службовий лист тощо).

Кожен функціонально-стильовий різновид юридичної мови має свої специфічні ознаки, норми і правила використання мовних засобів залежно від ситуації та комунікативного завдання. Мова офіційно-ділових текстів, зокрема законодавчих актів, призначених регулювати суспільні відносини, характеризується офіційністю, узагальненістю, стандартизованістю, кодифікованістю, безособовістю, інформативним характером, стилістичною нейтральністю, відсутністю індивідуально-авторських рис.

Отже, вивчення історії, складу, функціонування мови права, типологічної специфіки правових текстів, закономірностей використання мовних засобів у юридичному тексті з урахуванням його функціонально-стилістичних особливостей створює необхідну науково-теоретичну базу для вирішення низки багатьох прикладних завдань у сфері правотворчості і правозастосування: лінгвістичне забезпечення законодавчої діяльності; лінгвістична експертиза законопроектів; комп'ютерна оброблення юридичних текстів, з метою створення повного реєстру термінів і термінологічних словосполучень, їх уніфікації, стандартизації та лексикографічного опису; розроблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо вдосконалення, уніфікації мови, стилю й оформлення законодавчих актів; підвищення якості юридичних документів; розв'язання численних мовно-термінологічних проблем у сучасному писемному та усному юридичному мовленні; здійснення судових лінгвістичних експертиз; забезпечення автентичності перекладу юридичних текстів тощо [2].

Список використаних джерел

1. Ажеж К. Человек говорящий: Вклад лингвистики в гуманитарные науки / пер. с фр. Москва: Едиториал, 2003. 304 с.
2. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України.
3. Артикуца Н.В. Мова права у її функціональних різновидах.
4. Баранник Д. Х. Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови //Право і лінгвістика. У двох частинах. Частина 2. Сімферополь, 2003. с. 115.